

JUDr. Valér FÁBRY Dr.Sc.
professzor
Károly Egyetem Jogi Kara
/Csehszlovákia, Prága/

TERMELŐSZÖVETKEZETI JOGI AKTUSOK

A mezőgazdasági termelőszövetkezetek belső viszonyainak kérdését különböző szempontból lehet megközelíteni. Meg lehet vizsgálni a szövetkezeti szervek szervezését, azok hatáskörét és illetékességét, azok kölcsönös viszonyát a tevékenységük kifejtésénél, meg lehet vizsgálni a szövetkezet szervezeti strukturáját és belső tagoltságát különböző szervezeti egységekre, meg lehet vizsgálni a termelőszövetkezeti jogviszony szövetkezeten belüli komponenseinek tartalmát, azaz a belső munkaügyi, vagyoni, földjogi, tagsági és irányítási viszonyokat.

Lehetséges azonban más, általánosabb megközelítés is és analizálni lehet a szövetkezeti szervek ténykedésének jogi formáit. Ebben az utóbbi értelemben szeretném felvázolni a termelőszövetkezeti jogi aktusok bizonyos analizálását.

A mezőgazdasági termelőszövetkezet a funkcióját és feladatait a szervei ténykedése által tölti be, amely a szövetkezet jogilag releváns akaratnyilvánítása is lehet olyan értelemben, hogy általa keletkeznek, megváltoznak vagy megszűnnek a termelőszövetkezeti jogviszony alanyainak jogai és kötelezettségei.

I.

Különbséget kell tenni a szövetkezet jogilag releváns olyan jogügyletei között, amelyeknek a szövetkezeten belül

vannak joghatásai /mégpedig vagy a szövetkezet és a tagja közötti jogviszony tekintetében, például a tagnak a szövetkezetből való kizárása, vagy csak maga a szövetkezet szempontjából, például a terv elfogadása/, és másrészt azon jogügyletek között, amelyeknek jogi következményei kifelé irányulnak. A szövetkezetnek külső ügyeiben rendszerint szükség van más alany közreműködéséhez, mégpedig elsősorban szerződéses viszony alapján, melynek érvényességéhez néha a szövetkezet ezt megelőző belső aktusára van szükség /pl. a szövetkezetnek közös mezőgazdasági vállalatának alapításáról szóló határozata/, de keletkezhetnek egyoldalu aktus alapján is a szövetkezetek együttműködése keretében.

Ha azonban a szövetkezeten belüli jogügyleteket vizsgáljuk, akkor különbséget kell tenni a szövetkezet és a tag közötti kétoldalu jogügyletek /például a munka feltételeiről szóló megállapodás/ és a szövetkezet szervei által kibocsátott egyoldalu jogügyletek között, mely utóbbiak a szövetkezetet és tagjaikat egyoldaluan jogosítják vagy kötelezik.

A szövetkezet és hasonlóképpen más mezőgazdasági szövetkezeti szervezetek kollektív szerveinek ügyleteit, amelyek egyoldalúak, termelőszövetkezeti jogi aktusoknak nevezhetjük.

Ha valamely jogviszony keletkezése, megváltozása vagy megszűnése szempontjából az alanyok egyezsége szükséges, akkor egyoldalu aktusnak nincs helye, ha csak azt jogszabály kifejezetten nem engedélyezi. Ha például nem jön létre megállapodás a tagnak a munkába való beosztásáról, akkor a szövetkezet egyoldalu aktusa határozza ezt meg.

II.

A termelőszövetkezetek jogi aktusok további osztályozásának kritériuma az, hogy vajon olyan aktusokról van szó,

amelyek által

- 1/ a szövetkezet és tagja közötti jogviszony keletkezik, megváltozik vagy megszűnik,
- 2/ csak a szövetkezet egésze, léte, gazdasági szervezete stb. van érintve. Itt a szövetkezeti tagviszony csak közvetve jelentkezik, azaz az által, hogy a tagok maguk döntenek ezekről a kérdésekről,
- 3/ megteremtődik a kifelé irányuló jogilag releváns ügyletekhez szükséges előfeltétel. Például a szövetkezet csak akkor egyesülhet egy másikkal, ha azt engedélyezi a szövetkezet saját határozata.

Az első csoportban, azaz azon aktusok csoportjában, amelyek által a szövetkezet és a tagja közötti jogviszony jön létre, megkülönböztetünk termelőszövetkezeti normatív, egyedi /individuális/, tömeges egyedi és felülvizsgálati aktusokat.

a/ A termelőszövetkezeti normatív jogi aktusok a szövetkezettel szemben kötik vagy feljogosítják az összes tagokat vagy azok általános szempontok által meghatározott csoportját minden azonos esetben, mely a jövőben bizonyos jogi tények esetén előfordulhatnak.

Ezek a normatív aktusok rendszerint belső szövetkezeti előírások formájában vannak kiadva /például az alapszabály, munkarend stb./. De lehet más egyszerű határozati formájuk is.

A szövetkezet normatív aktusai a jogszabályok, a legfelsőbb párt és állami szervek ajánlásainak, és a minisztérium belső instrukciójának realizálására irányulnak, de tehetők a szövetkezet saját kezdeményezésére is. Ezek az aktusok ugyan nem jogszabályok, de jogilag relevánsak és kötelező viselkedési szabályokat tartalmaznak, melyek az állam által ki is kényszeríthetők.

A normatív aktusok megalkotása a legfelső szövetkezeti szervek hatáskörébe tartozik.

b/ Az egyedi aktusok által a jogszabály vagy pedig a szövetkezet normatív aktusa realizálódik és konkrét ügyre lesz alkalmazva. A szövetkezet kollektív végrehajtó szerve dönt róluk, esetleg felsőbb szerv is, ha azt jogszabály írja elő.

c/ A tömeges egyedi aktusok bizonyos ügyet egy alkalommal az összes tagokra vagy azok csoportjára nézve egyizben rendeznek /például a prémiumok szétosztása/.

d/ A felülvizsgálati aktusok a tag indítványára vagy pedig a szövetkezet saját kezdeményezésére megváltoztatják vagy hatályon kívül helyezik a végrehajtó szervek jogellenes vagy helytelen határozatát /az utóbbi esetben nem a tag érdeke ellen/.

Azon a termelőszövetkezeti jogi aktusokat, melyek a szövetkezet egészét és gazdálkodásának menetét illetik, mezőgazdasági termelőszövetkezeti irányító jogi aktusoknak nevezzük. Ezek az aktusok lehetnek:

a/ olyanok, amelyek a szövetkezet létének és szervezétének az alapját képezik. Ezek a szövetkezet belső előírásában fordulhatnak elő /például a szervek összetétele/, de lehetséges egyizbeni aktus is /például a fuzio/.

b/ választási aktusok,

c/ tervképző és gazdálkodási aktusok,

d/ együttműködési és integrációs aktusok,

e/ ellenőrző aktusok.

Az irányító aktusok egyizbeniek, éspedig még akkor is, ha tartósabb hatályuk van. Közöttük és a normatív és egyedi aktusok között nincsen azonban kiélezett határvonal. Például a funkcionárius megválasztása irányító aktus, de egyiedjüleg olyan is, mely közvetlenül érinti a szövetkezeti tagviszonyt.

Más kritériumok alapján a termelőszövetkezeti jogi ak-

tusokat így lehet osztályozni:

a/ alapszabály jellegű és más aktusok, aszerint, hogy az alapszabályba tartoznak-e vagy nem,

b/ perfekt aktusok és olyanok, melyek megkivánják az irányító-állami szervek utólagos együttműködését,

c/ jogokat és kötelezettségeket közvetlenül keletkeztető aktusok, vagy pedig csak a végrehajtó szervek részére szóló utasítást tartalmazó aktusok,

d/ aktusok, melyek a szövetkezet jogait és kötelezettségeit állapítják meg, és olyanok, melyek jogilag releváns formában csak a szövetkezet akaratát fejezik ki /például az egyesülésről szóló határozat/,

e/ eredeti, vagy pedig felülvizsgálati aktusok.